

**Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки**

«Затверджено»

Голова приймальної комісії

Східноєвропейського національного

університету

імені Лесі Українки

проф. І. Я. Коцан

26 " березня 2015 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ
з економіки підприємства
для вступників за ступенем «бакалавр»
на основі ОКР «молодший спеціаліст»
напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»
6.030508 «Фінанси і кредит»
6.030509 «Облік та аудит»**

Луцьк 2015

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробовування орієнтована на підготовку випускників комерційних технікумів освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» до вступу за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» на напрям підготовки 6.030504 «Економіка підприємства». 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік та аудит».

Вступне випробовування проводиться з дисципліни «Економіка підприємства».

Згідно з вимогами фахівців напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» повинні продемонструвати загальнотеоретичні знання з економічної діяльності підприємства, організацій, установ та практичних навичок у прийнятті економічно обґрунтованих рішень щодо підвищення ефективності господарювання.

Пропонований варіант програми передбачає чітке структурування і розподіл навчального матеріалу за основними розділами. Кожен із розділів поділено на теми. Виклад основних положень тем деталізовано, що полегшує абітурієнту пошук літературних джерел і орієнтирів для підготовки до тестової перевірки під час вступних випробувань.

За характером відтворення навчального матеріалу всі тестові завдання поділяються на репродуктивні та конструктивні.

Тести репродуктивного характеру складають основу першого рівня завдань і вимагають від абітурієнтів відтворення засвоєних ними раніше знань і дають можливість вступнику продемонструвати обізнаність конкретних форми прояву в господарській діяльності підприємства економічних законів, закономірностей функціонування і розвитку суспільного виробництва. Тестові завдання першого рівня складності передбачають вибір однієї правильної відповіді із 4 можливих.

Тести конструктивного характеру передбачають розв'язання творчих завдань і складають основу другого рівня складності. Такі завдання вимагають від абітурієнта вміння аналізувати результати господарської діяльності та знаходити шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства, що дає змогу визначити глибину і неординарність економічного мислення майбутнього студента. Тестові завдання другого рівня складності передбачають вибір 2-3 правильних відповідей із 5-6 можливих.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

Розділ 1. Економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин

Тема 1. Підприємство в сучасній економічній системі

Поняття підприємства як організаційно виокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Місія і множинні цілі підприємства. Головні напрями діяльності підприємства (маркетингова, інноваційна, виробнича, економічна та соціальна діяльність тощо).

Юридичні акти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства (організація). Господарський кодекс України, його основні розділи та їхній зміст. Статут підприємства. Генеральна тарифна угода. Колективний договір. Інші правові документи, що регулюють окремі напрями діяльності підприємства.

Практичне значення класифікації підприємств. Виокремлення підприємств за такими ознаками: мета і характер діяльності; форма власності майна; належність капіталу; правовий статус і форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності: технологічна (територіальна) цілісність і ступінь підпорядкування; розміри за чисельністю працівників. Виробнича структура підприємства. Її види за певними ознаками (цехова, безцехова, корпусна, комбінатська, технологічна, предметна, змішана) і чинники формування. Загальна структура підприємств та організацій.

Об'єктивна обумовленість та економічно-соціальна доцільність різних за принципами і цілями об'єднання підприємств та організацій виробничої і невиробничої сфер діяльності. Сучасні форми добровільного та інституційного об'єднання підприємств та організацій (асоціації, консорціум, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги). Мета їх створення, особливості та ефективність діяльності.

Сучасний ринок: сутнісна характеристика, функції, структуризація, типи. Поняття і загальна характеристика ринкового середовища функціонування підприємств та організацій. Складові елементи ринкової інфраструктури. Загальні принципи та етичні норми поведінки господарюючих суб'єктів на ринку.

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Сутність, основні функції, принципи здійснення і види підприємництва. Класична та інноваційна моделі підприємництва. Значення підприємницької діяльності для функціонування ефективної системи господарювання. Основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності. Франчайзинг як особлива форма організації бізнесу. Загальна типологія виробничої і посередницької підприємницької діяльності. Підприємництва фінансових інституцій. Формування належного підприємницького середовища. Державна політика активізації підприємницької діяльності в Україні.

Підприємницькі договори (контракти, угоди) як визначальна правова форма партнерських взаємин. Структуризація і порядок укладання договорів. Типовий зміст, загальні та специфічні умови договору. Формування конкретних умов договору. Підприємницькі дії щодо реалізації бізнес-проектів. Партнерські зв'язки та угоди (операції). Основні напрями співпраці партнерів. Форми співробітництва у сферах виробництва, товарообміну і торгівлі, фінансових відносин. Факторинг.

Сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин. Міжнародний бізнес: поняття, суб'єкти, типи і види. Форми міжнародної підприємницької діяльності. Спільні підприємства в системі міжнародного бізнесу: мотивація та процедура створення, механізм функціонування. Тенденції і проблеми розвитку спільних підприємств в Україні.

Тема 3. Структура управління підприємством

Особливості підприємства як складної системи. Об'єктивна необхідність і поняття управління суб'єктами господарювання. Планування, організація, мотивація і контроль як основні функції управління підприємствами та організаціями (установами).

Поняття і теоретико-методологічна основа класифікації методів управління. Змістова характеристика економічних, організаційно-розпорядчих і соціально-психологічних методів управління. Організаційні форми реалізації методів управління суб'єктами господарювання різного рівня.

Поняття і параметри організаційної структури управління підприємством (організацією). Основні типи організаційних структур управління: лінійно-функціональні, дивізійні, матричні. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління виробничими і невиробничими підприємствами. Особливості вибору організаційних структур управління новостворюваних підприємств різних розмірів і форм власності, галузевої належності.

Необхідність і принципи формування вищих органів управління підприємствами та організаціями. Державні корпорації, концерни, міністерства і комітети як вищі органи прямого управління підпорядкованими підприємствами та організаціями. Органи централізованого (загальнодержавного) посереднього управління суб'єктами господарювання.

Тема 4. Планування діяльності підприємства

Планування як домінуюча функція управління. Специфічні принципи планування (вибір та обґрунтування цілей, системність, безперервність, оптимальність використання ресурсів, збалансованість). Система планів підприємства. Методи планування діяльності та розвитку підприємства.

Сутність стратегічного планування. Місія і стратегічні цілі підприємства. Основні етапи стратегічного планування діяльності підприємства. Методи вибору стратегії. Різновиди стратегії (зростання, стабілізації, виживання). Функціональні субстратегії підприємства. Розвиток системи стратегічного планування та бізнес-планування за ринкових умов господарювання.

Відмінність тактичного планування від стратегічного. Основний зміст і можливі цінові розділи тактичних (середньо- та короткострокових) планів підприємства. Показники тактичних планів, їх класифікація і призначення. Сутність і системи оперативного планування діяльності виробничих підрозділів підприємства. Проблеми вдосконалення тактичного та оперативного планування за умов ринкової системи господарювання.

Розділ 2. Ресурсне забезпечення підприємства

Тема 5. Персонал підприємства, його продуктивність праці

Тлумачення економічних термінів: трудові ресурси, кадри, персонал, трудовий потенціал. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Виокремлення і характеристика робіт за рівнем кваліфікації. Особливості структури персоналу підприємства та організацій різних типів, розмірів і форм власності. Тенденції динаміки структури персоналу в окремих галузях та сферах діяльності.

Чинники, які мають враховуватися у процесі розрахунків необхідної чисельності персоналу фірми. Визначення чисельності працівників управління, спеціалістів і службовців для підприємств різних розмірів, форм власності та сфер діяльності. Розрахунки чисельності окремих категорій робітників виробничих підприємств. Обґрунтування раціональної структури персоналу підприємств різних типів та інфраструктурних організацій.

Поняття та особливості системи управління персоналом підприємств та інших суб'єктів господарювання. Сучасні вимоги до ділових якостей різних категорій персоналу. Адаптована

до ринкових умов господарювання система формування та набору різних категорій персоналу. Поняття і визначення ціннісно-орієнтаційної єдності трудового колективу та привабливості праці. Методи оцінки і відбору працівників для підприємств та інших суб'єктів господарювання. Оцінка ділових якостей керівників і менеджерів. Форми та ефективність підготовки, перенавчання і підвищення кваліфікації кадрів.

Особливості системи управління персоналом у фірмах окремих зарубіжних країн. Усталений досвід формування і забезпечення ефективного використання кадрового потенціалу фірм. Участь держави у підготовці висококваліфікованих спеціалістів і керівників. Конкурсно-контрактна система найму працівників фірми. Службова дотація кадрів. Сучасна система періодичного підвищення кваліфікації кадрів і постійного забезпечення умов для творчої та високопродуктивної праці.

Продуктивність праці як економічна категорія. Різноманітність підходів до визначення та можливі методи розрахунку продуктивності праці на підприємствах виробничої сфери. Показники рівня продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники зростання продуктивності праці. Чинниковий метод прогнозування рівня продуктивності персоналу на підприємстві. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання.

Тема 6. Оплата праці на підприємстві

Поняття системи мотивації праці. Концептуальні характеристики багатofакторних моделей мотивації трудової діяльності, що ґрунтуються на теоріях справедливості, очікування та потребах. Вимоги щодо формування системи мотивації праці на рівні первинної ланки господарювання (підприємства, організації). Класифікація методів мотивації. Фундаментальні принципи регулювання поведінки працівників. Алгоритм регулювання поведінки окремих категорій персоналу залежно від результативності діяльності.

Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Основні функції заробітної плати (відтворювальна, стимулювальна, регулювальна, соціальна) та їх реалізація. Державна політика оплати праці. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту. Політика оплати праці підприємств, організацій та інших первинних суб'єктів господарювання. Закон України „Про оплату праці”. Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різнорівневих тарифних угод. Регулювання оплати праці на основі колективного договору. Основи організації оплати праці на підприємствах (в організаціях). Тарифно-посадова система (тарифно-кваліфікаційні довідники; кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців; тарифні сітки; схеми посадових окладів або єдина тарифна сітка).

Дві форми заробітної плати, що базуються на тарифній системі. Основні системи оплати праці, форм заробітної плати: відрядної - пряма відрядна, непряма відрядна, відрядно-преміальна, відрядно-прогресивна, акордна; почасової — проста почасова, почасово-преміальна, за посадовими окладами. Права засновників щодо вибору форм і систем оплати праці. Сучасні тенденції у застосуванні форм заробітної плати. Колективні форми організації та оплати праці.

Доплати і надбавки як самостійний елемент заробітної плати, що спрямовується на компенсацію або винагороду за суттєві відхилення від нормальних умов роботи, їх відмінність від тарифної заробітної плати. Класифікація доплат до заробітної плати. Сутність і види надбавок. Доплати і надбавки спеціалістам. Напрями пошуку кращих варіантів встановлення розмірів доплат і надбавок до заробітної плати. Основні принципи формування системи преміювання персоналу. Обґрунтування розміру премій та ефективності системи преміювання. Організація преміювання окремих категорій персоналу (робітників, функціональних груп спеціалістів і службовців).

Сутність і стимулювальна роль участі працівників фірми в її прибутках (доходах). Система участі працівників у прибутках за результатами сукупної діяльності і на основі

відносин власності. Характеристика та ефективність окремих систем участі персоналу фірми у прибутках. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках (доходах) і власності приватизованих підприємств.

Тема 7. Необоротні активи підприємства

Економічна суть необоротних активів. Склад і взаємозв'язок засобів виробництва і виробничих фондів. Виробничі фонди як вартісна категорія. Поділ виробничих активів на необоротні та оборотні. Відмітні ознаки і сутнісна характеристика необоротних та оборотних активів. Поняття «оцінка основних засобів». Первісна і відновна, повна та залишкова вартість основних засобів. Періодична індексація основних засобів. Видова класифікація основних засобів. Видова (технологічна) структура основних засобів, чинники і тенденції динаміки на виробничих підприємствах.

Характеристика процесу відтворення основних засобів. Фізичне (матеріальне) та економічне спрацювання основних засобів. Види фізичного спрацювання та техніко-економічного старіння засобів праці та застосовування форм їх усунення. Амортизація основних засобів. Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення (реновацію) основних засобів. Методи амортизації засобів праці. Строки експлуатації машин та устаткування, методичні підходи до їх оптимізації. Характеристика ремонту, модернізації і заміни діючих засобів праці та економічна оцінка доцільності витрат на їх періодичне здійснення. Розширене відтворення основних засобів.

Економічне і соціальне значення підвищення ефективності відтворення та використання основних засобів підприємства. Система показників ефективності відтворення засобів праці, рівня використання окремих видів і всієї сукупності необоротних активів. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних засобів підприємства за нормальних умов господарювання.

Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, вплив на конкурентоспроможність його продукції на ринку. Характеристика об'єктів промислової власності: винаходів, промислових зразків, корисних моделей, товарних знаків і знаків обслуговування. Інформація як особливий суспільний ресурс. Сучасні інформаційні технології і програмні продукти. Інші нематеріальні ресурси (ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, найменування місця походження товару, гудвіл фірми).

Поняття та елементний склад нематеріальних активів (патенти на право виключною користування об'єктами промислової власності, авторське право, право на користування іншими нематеріальними ресурсами у формі ліцензії тощо). Оцінка і строки зношування (старіння) нематеріальних активів підприємства.

Тема 8. Оборотні активи підприємства

Елементний склад оборотних активів, характеристика виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Нормування витрат та розрахунки необхідного обсягу оборотних активів підприємства. Показники та шляхи кращого використання матеріальних ресурсів. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.

Сутнісна характеристика оборотних активів. Функціональна та елементна структура оборотних активів. Нормовані оборотні активи. Методи розрахунку нормативів оборотних активів (аналітичний, коефіцієнтний, прямого розрахунку). Обчислення нормативів оборотних активів у виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції. Визначення загального нормативу оборотних активів для підприємства.

Основні показники рівня ефективності використання оборотних активів: коефіцієнти оборотності (кількість оборотів) і завантаження, тривалість одного обороту в днях, рентабельність. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних активів: оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва; скорочення тривалості

виробничою циклу; поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення виробництва; прискорення реалізації виробленої продукції. Проблеми нестачі оборотних активів і поповнення їх обсягів до нормативного рівня за умов кризової економічної ситуації на підприємстві.

Розділ 3. Організація діяльності підприємства

Тема 9. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства

Сутнісна характеристика інвестицій. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства. Внутрішні та зовнішні джерела інвестування. Різновиди та структура капітальних вкладень, тенденції її зміни у часі.

Розрахунки обсягу потрібних виробничих інвестицій з урахуванням економічної ситуації на ринку і підприємстві. Варіанти можливих економічних ситуацій, що мають враховуватися у процесі визначення необхідного обсягу інвестицій. Обґрунтування конкретних джерел фінансування капітальних вкладень та обчислення необхідного їх обсягу відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку і підприємстві.

Роль фінансових інвестицій у становленні та розвитку ринкових відносин. Умови залучення і використання фінансових інвестицій за діючої системи господарювання. Види цінних паперів, порядок їх випуску, обігу і використання. Визначення суми фінансових ресурсів, одержаних під продажу акцій. Обчислення величини дивідендів. Обґрунтування економічної доцільності придбання акцій інвестором. Державне регулювання та масштаби обігу цінних паперів.

Об'єктивна необхідність залучення іноземних інвестицій. Основні типи прямих іноземних інвестицій. Ознаки привабливості інвестування вітчизняних суб'єктів господарювання. Можливі види і форми іноземних інвестицій. Державне регулювання іноземних інвестицій в економіку України. Чинне законодавство України щодо іноземних інвестицій. Ефективність іноземних інвестицій для зарубіжного інвестора і вітчизняних підприємств та інших суб'єктів господарювання.

Загальні положення методології визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Методика оцінки ефективності виробничих інвестицій за умов ринкових відносин між господарюючими суб'єктами з урахуванням грошових потоків, ставки дисконту (капіталізації), господарського ризику та інфляції. Показники оцінки ефективності виробничих інвестицій: чистий приведений дохід, індекс дохідності, період окупності, внутрішня норма дохідності. Особливості і показники визначення ефективності випуску та реалізації (використання) різних видів цінних паперів.

Сукупність чинників, що впливають на рівень ефективності інвестицій. Основні організаційно-економічні чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень (удосконалення) проектно-кошторисної справи; поліпшення технологічно-відтворювальної структури капітальних вкладень; скорочення тривалості інвестиційного циклу; застосування шумких економічних методів управління інвестиційними процесами. Організаційно-фінансові підвищення ефективності обігу цінних паперів.

Економічне обґрунтування інвестиційних проектів різних суб'єктів господарювання шляхом розробки повного або короткого варіанта бізнес-плану. Стисла характеристика інвестиційного проекту, ступінь його завершеності. Форма здійснення та необхідний обсяг інвестицій для практичної реалізації проекту. Період інвестування до початку експлуатації об'єкта. Вибір кількох альтернативних економічно привабливішого інвестиційного проекту.

Поняття і змістова характеристика інноваційних процесів. Новини і нововведення. Сутність і первісні імпульси виникнення. Виокремлювані види інноваційних процесів (новин, нововведень): технічні, організаційні, економічні, соціальні, юридичні. Локальні та глобальні новини (нововведення). Взаємозв'язок окремих видів інноваційних процесів. Вплив новин (нововведень) на виробництво, господарську і підприємницьку діяльність.

Сутнісне тлумачення науково-технічного прогресу (поступу) (НТП). Еволюційні та революційні форми НТП. Зміст та особливості науково-технічних революцій. Більш доскональні та нові технології, матеріали та енергія, засоби праці й кінцева продукція як усталені загальні напрями НТП. Пріоритетні напрями НТП: прогресивні базові технології; синтетичні, композиційні і надчисті матеріали; ядерна та інші нетрадиційні види енергії; робототехнічні комплекси та гнучкі автоматизовані системи; комплексна автоматизація та комп'ютеризація виробництва і процесів управління.

Організаційний прогрес (поступ) (ОП) як узагальнене явище використання організаційних, економічних, соціальних та юридичних нововведень. Особливості ОП, що відрізняють його від НТП. Об'єкти: організація виробництва і праці, окремі елементи економічного механізму господарювання (підприємства), соціальні та правові відносини. Основні тенденції ОП. Оптимізація розмірів підприємств. Обґрунтування економічної доцільності диверсифікації виробництва і конверсії підприємств воєнно-промислового комплексу.

Економічний ефект як узагальнюючий показник ефективності технічних нововведень. Вартісна оцінка результатів використання нових, засобів і предметів праці. Сумарні витрати на реалізацію технічних нововведень. Урахування чинника часу при визначенні ефективності технічних нововведень. Принципово новий підхід до визначення ефективності технічних новин і нововведень з урахуванням пріоритетності критерію соціальної ефективності та екологічної безпеки. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень.

Тема 10. Організація виробництва продукції (надання послуг)

Поняття та основні елементи виробничого процесу. Технологічний процес як головна складова виробничого процесу. Поділ виробничих процесів за призначенням (основні, допоміжні, обслуговуючі), перебігом у часі (дискретні, безперервні) і ступенем автоматизації (ручні, механізовані, автоматизовані, автоматичні). Принципи організації виробничого процесу: спеціалізація, пропорційність, паралельність, прямоточність, безперервність, ритмічність, автоматичність, гнучкість, гомеостатичність. Тривалість виробничого циклу як характеристика виробничого процесу за складністю та швидкістю перебігу.

Необхідність виокремлення і дефініція типу виробництва. Сутнісна характерне одиничного, серійного і масового типів виробництва. Дослідно-експериментальне виробництво. Характеристика робочих місць за ознаками особливостей операцій та обладнання в різних типах виробництва. Порівняльна характеристика типів виробництва. Вплив типу виробництва на організаційно-технічну побудову та ефективність.

Застосовувані методи організації виробництва. Властиві ознаки, сфери застосування і модифікації непотокового виробництва. Загальна характеристика потокового виробництва (ознаки, умови застосування, класифікація поточкових ліній). Особливості організації та основні параметри функціонування поточкових ліній. Тенденції розвитку потокового виробництва в Україні та інших країнах світу.

Сутність і соціально-економічне значення застосування різних форм організації виробництва. Концентрація та розукрупнення виробництва. Малі фірми в системі господарювання розвинутих країн. Сутність, показники рівня розвитку та ефективність спеціалізації, кооперування і конверсії виробничих підприємств (організацій). Комбінування виробництва характерні ознаки, галузі переважного використання, показники рівня та ефективність розвитку. Об'єктивна необхідність і тенденції розвитку диверсифікації виробництва.

Тема 11. Виробнича програма і збут продукції

Вироблена продукція (виконана робота, надана послуга) як конкретний продукт праці, результат діяльності виробничих та інших господарських систем. Класифікація продукції та економічним призначенням. Показники обсягу продукції (послуг): натуральні та вартісні.

Номенклатура та асортимент продукції (послуг). Товарна, валова і чиста продукція. Обсяг реалізованої продукції (продажу).

Поняття, функції і принципи маркетингової діяльності. Виробнича, продуктова та комерційна концепції маркетингу. Стратегія і тактика маркетингу підприємства. Оцінка маркетингового потенціалу фірми. Особливості визначення ринкового попиту на окремі види продукції. Ресурсне обґрунтування виробничої програми підприємства на поточний і перспективний періоди діяльності.

Якість продукції як економічна категорія. Показники якості продукції та їх характеристика. Методи оцінки якості продукції. Поняття і визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку.

Багатоспрямований вплив підвищення якості виробів на економіку та імідж підприємства. Зростаючий випуск конкурентоспроможної продукції як необхідна умова виходу на світовий ринок і формування сталого іміджу на ньому, забезпечення стабільного фінансового стану підприємства. Технічні, організаційні та соціальні шляхи (заходи) підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємств України.

Сутнісна характеристика стандартизації продукції, її складові елементи і принципи здійснення. Застосовувані в Україні стандарти (міжнародні, державні, галузеві, науково-технічних та інженерних товариств, підприємств) і технічні умови. Сучасні напрями удосконалення стандартизації виробів. Поняття та економічне значення сертифікації продукції. Обов'язкова і добровільна сертифікація виробів в Україні. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості. Формування систем якості на підприємствах України. Економічна ефективність стандартизації та сертифікації продукції.

Функції та організація роботи Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації (Держстандарту України). Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів територіальними органами Держстандарту - центрами стандартизації, метрології та сертифікації. Об'єкти державного нагляду. Матеріальна відповідальність за порушення вимог стандартів. Внутрішньовиробничий технічний контроль якості. Об'єкти технічного контролю на вході та виході виробничої системи, упродовж технологічного процесу виготовлення продукції. Основні види технічного контролю якості на підприємствах України, їх ефективність.

Розділ 4. Результати та ефективність виробництва

Тема 12. Витрати на виробництво і реалізацію продукції

Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник. Включення поточних витрат виробництва до собівартості продукції (послуг). Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками. Структура поточних витрат за групами первинних елементів, тенденції її зміни по окремих видах продукції. Критичний обсяг виробництва продукції („точка беззбитковості“), графічний та аналітичний методи знаходження. Зміна критичного обсягу виробництва продукції під впливом окремих чинників.

Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Практичне значення та порядок розробки кошторису виробництва залежно від стадії і форми передбачування, наявності інформаційної бази, розміру підприємства. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції. Витрати на одиницю обсягу товарної продукції.

Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Особливості калькуляції одиниці продукції, виготовлювальної і комплексної сировини і внаслідок товарообмінної операції (бартеру). Прогнозування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння виробництва; можливі методи прогнозування питомих витрат, баловий, агрегатний, кореляційний.

Обґрунтування і вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України. Групи шляхів (чинників) зниження поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення організації виробництва, праці та управління; збільшення обсягів виробництва і підвищення якості продукції. Методика визначення впливу окремих (сукупності) техніко-економічних чинників на зміну (зменшення, збільшення) поточних витрат.

Тема 13. Ціна продукції. Ціноутворення в умовах ринку

Поняття, роль і функція ціни у ринковій економіці. Принципи ринкового ціноутворення. Ціноутворення на різних типах ринків. Система цін. Витрати у структурі ціни виробництва. Прибуток у структурі ціни виробництва. Структура ціни реалізації і її розрахунок. Державне регулювання цін у ринковій економіці. Цінова політика підприємства. Цінова стратегія підприємства на ринку.

Види цін (тарифів) і сфери їх застосування. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо. Визначення цін на основі зворотної калькуляції. Система знижок і доплат до базової ціни. Граничні ціни на окремі види продукції. Можливі напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Прибутковість і дохідність: їх сутність, відмінність між ними. Джерела формування прибутку і доходу підприємства. Валовий, чистий та реінвестований прибуток. Маржинальний дохід. Загальноприйнята практика використання прибутку (доходу) підприємства. Визначення суми прибутку до оподаткування. Зростання прибутковості фірми під впливом дії окремих чинників. Рівень прибутковості підприємств різних галузей економіки України.

Рентабельність як відносний показник ефективності роботи підприємства. Методика обчислення рентабельності: виробничих фондів (виробництва); сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу. Рентабельність обсягу товарної продукції (продажу) та окремих виробів. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.

Тлумачення і важливість оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Основні напрями діяльності, що забезпечують певний фінансово-економічний стан підприємства. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Групи показників для оцінки прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності та методи їх обчислення. Економічний ефект, диференціал (фінансовий ліверидж) і коефіцієнт плеча фінансового важеля. Накопичення обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Економічна сутність і загальний методологічний підхід до вимірювання ефективності виробництва, господарської діяльності підприємства. Змістова характеристика видів ефективності: за наслідками - економічної та соціальної; за місцем отримання ефекту - локальної (госпрозрахункової) та народногосподарської; за ступенем збільшення ефекту - первісної та мультиплікаційної; за метою визначення - абсолютної та порівняльної. Специфічні форми мультиплікаційного ефекту. Критерії ефективності виробництва. Принципи формування системи показників ефективності виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємства. Система показників ефективності виробництва (узагальнююча); показники використання праці (персоналу), виробничих фондів, фінансових коштів. Методичні підходи до оцінки соціальної ефективності діяльності підприємства.

Зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва: державна, економічна і соціальна політика, інституційні механізми, інфраструктура, структурні зміни в суспільстві та економіці.

Тема 15. Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства

Багатоаспектне тлумачення економічної безпеки різнорівневих суб'єктів господарювання. Об'єктові види економічної безпеки за типами суб'єктів, сферами життєдіяльності та конкретними предметами. Способи оцінки економічної безпеки підприємства та інших суб'єктів господарювання. Можливі загрози для економічної безпеки господарюючого суб'єкта. Збитки від зниження рівня економічної безпеки окремо взятого і певної сукупності підприємств.

Основні ознаки достатнього рівня економічної безпеки підприємства за умов ринкової системи господарювання. Зниження до критичної межі рівня економічної безпеки як основна причина настання кризового стану підприємства. Поняття економічної кризи підприємства. Легка, важка і катастрофічна економічна криза; основні причини та наслідки. Фази реакції керівництва, фірми на настання економічної кризи: щороку оборонного відступу, визнання кризи, адаптації і зміни поведінки. Розробка програми виходу з економічної кризи.

Основні групи чинників, що формують належний рівень економічної безпеки підприємства (безпосередні чинники виробництва, стабільний попит на продукцію, надійність постачальників, зовнішня конкуренція, державне економічне регулювання діяльності підприємства, надійний захист комерційної таємниці компетентність керівництва фірми). Розробка власної довгострокової стратегії формування високого рівня економічної безпеки фірми. Необхідні заходи і ресурси для реалізації стратегії досягнення належної економічної безпеки господарюючого суб'єкта.

Об'єктивна необхідність формування та реалізації національної програми антикризового господарювання як важлива складова економічної безпеки вітчизняних підприємств та організацій. Змістова характеристика державної програми антикризового господарювання. Форми та ефективність реалізації програми антикризового господарювання. Об'єктивна необхідність і стратегія структурної перебудови економіки та її базових галузей. Сутнісна характеристика та організаційні форми реструктуризації підприємств (організацій). Вплив реформування форм власності на реструктуризацію виробничо-господарської діяльності підприємств.

Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) реструктуризації різних організаційних утворень. Конверсія, диверсифікація та розукрупнення виробництва як дійові форми реструктуризації суб'єктів господарювання. Холдингові компанії як нові організаційні утворення, економічне обґрунтування їх створення в окремих галузях народного господарства України. Методичні підходи до визначення ефективності реструктуризації різних господарюючих суб'єктів. Набутий вітчизняний і зарубіжний досвід реструктуризації різних суб'єктів господарювання.

Механізм санації та цілі її проведення. Програма санаційних заходів фінансово-економічного характеру. Особливості державної підтримки проведення санації потенційно-конкурентоспроможних підприємств (організацій). Практика, масштаби та ефективність санації господарюючих суб'єктів в Україні.

Сутнісна характеристика банкрутства підприємства (організації). Чинники, що спричиняють банкрутство фірми. Симптоми прояву банкрутства суб'єкта господарювання. Імовірні зони ризику банкрутства. Реакція господарюючого суб'єкта на настання кризового фінансово-економічного стану. Процедура офіційного порушення справи про визнання банкрутом того чи іншого підприємства (організації). Масштаби і тенденції банкрутства суб'єктів господарювання в Україні.

Загальна характеристика процесу організації ліквідації (припинення діяльності) збанкрутілого суб'єкта господарювання. Управління майном боржника та оцінка можливих наслідків ліквідації збанкрутілих підприємств (організацій).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ

На фаховому випробуванні за кожну правильну відповідь (виконане завдання) вступнику нараховується певна кількість балів, яка зростає пропорційно до кількості та правильності виконаних завдань.

За кожну правильну відповідь із 10 завдань вступнику нараховується максимально 10 балів. Оцінювання знань вступників здійснюється за шкалою від 100 до 200 балів.

Рівень підготовки вступника

Результати виконання завдань дозволяють виявити рівень підготовки вступника:

200–180 балів;

179–160 балів;

159–140 балів;

139– 100 балів.

1 рівень (високий): 200–180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179–160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159–140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

4 рівень (низький): 139 – 100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. М. Бойчик. – Львів : СПОДОМ, 1999. – 248 с.
2. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 488 с.
3. Економіка і менеджмент / за ред. В. Є Кузьміна. – Львів : Львівська політехніка, 1996. – 214 с.
4. Економіка підприємства : навч. посіб. / [Л. Г. Ліпич, Н. М. Буняк, В. Л. Загоруйко, М. Б. Кулинич та ін.]; за заг. ред. Л. Г. Ліпич. – Луцьк : РВВ ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. – 492 с.
5. Економіка підприємства : підруч. / Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, О. М. Семенів та ін. – Л. : Новий світ-2000, 2004. – 680 с.
6. Економіка підприємства : збірник практичних задач і конкретних ситуацій : навч. посіб. / С. Ф. Покропивний, Г. О. Швиданенко, О. С. Федонін та ін. – Київ : КНЕУ, 2000. – 328 с.
7. Економіка підприємства : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисц. / Г. О. Швиданенко, С. Г. Покропивний, С. М. Клименко та інші. – К.: КНЕУ, 2000. – 248 с.
8. Економіка підприємства : зб. тестів і задач : навч. посіб. / А. В. Шегда, Т. Б. Харченко, Ю. А. Сагайдак та ін. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 240 с.
9. Економіка підприємства : навч. посіб. / А. В. Шегда, Т. М. Литвиненко, М. П. Нахаба та ін. – К. : Знання-Прес, 2001. – 344 с.
10. Економіка підприємства : навч. посіб. / О. П. Крайник. – Львів : Інтелект-Захід, 2005. – 296 с.
11. Економіка підприємства : опорний конспект лекцій / Н. М. Ушакова, Л. О. Лігоненко, М. М. Скотнікова, І. О. Чаюн. – К. : КНТЕУ, 2002. – 288 с.
12. Економіка підприємства : підруч. / За ред. А. В. Шегди. – К. : Знання, 2006. – 614 с.

13. Економіка підприємства : структурно-логічний навч. посібник / За ред. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2001. – 457 с.
14. Кривов'язюк І. В. Підприємство в умовах ринку : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Кривов'язюк. – К. : Кондор, 2009. – 840 с.
15. Сідун В. А. Економіка підприємства : навч. посіб. / В. А. Сідун, Ю. В. Пономарьова. – Вид. 2-е, переробл. та доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 356 с.

Голова атестаційної комісії

проф.Ліпич Л.Г.

Відповідальний секретар

доц. Слащук А.М.